

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/138358,Najdluzszy-strajk-studentow-w-Europie-40-rocznica-walki-o-rejestracje-Niezalezne.html>
07.05.2024, 01:05

Strona znajduje się w archiwum.

Najdłuższy strajk studentów w Europie. 40. rocznica walki o rejestrację Niezależnego Zrzeszenia Studentów

17 lutego 2021 r. w siedzibie Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie odbył się briefing, podczas którego zaprezentowano wydany przez IPN dziennik spisany przez studentkę łódzkiej Akademii Medycznej, Jadwigę Kowalczyk „Egzamin studenta i obywatela. Rzecz o strajku studentów łódzkich w 1981 r.”. O publikacji mówili: prezes IPN dr Jarosław Szarek oraz redaktor naukowy książki dr Sebastian Pilarski, naczelnik Oddziałowego Biura Badań Historycznych IPN w Łodzi.

NZS to jeden z filarów przemian, które rozpoczęły się w sierpniu 1981 r. (...) Władze odmawiały rejestracji postulatów środowiska studenckiego, rejestracji Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Do tego doprowadził dopiero strajk łódzki. Rozpoczął się w styczniu 1981 r. na uczelniach w Łodzi, ale został poparty przez uczelnie w całej Polsce – powiedział na briefingu prasowym Prezes IPN dr Jarosław Szarek.

W środowisku studenckim ta zima i luty 1981 r. była czasem bardzo gorącym. (...) Ich pierwszym postulatem była rejestracja Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Domagali się również autonomii wyższych uczelni, rozbicia marksistowskiego monopolu politycznego, jaki tam dominował, m.in. likwidacji przedmiotów politycznych, zniesienia obowiązku nauki języka rosyjskiego, możliwości swobodnego wyboru nauki języka obcego, wolności do wyjazdów zagranicznych – wymieniał postulaty dr Jarosław Szarek. – Upomnieli się również o kwestie ogólnospołeczne. Bardzo ostro zażądali zwolnienia więźniów politycznych, przywódców Konfederacji Polski Niepodległej, braci Kowalczyków. Dla władzy było najbardziej bolesne, że studenci domagali się ukarania osób odpowiedzialnych za Grudzień 1970 r i za Czerwiec 1976 r. Domagali się też zakazu wstępu na wyższe uczelnie dla Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa. To właśnie z racji swojej młodzieńczej, aktywnej i bezkompromisowej działalności po wprowadzeniu stanu wojennego NZS został rozwiązany

jako pierwszy.

Prezes IPN dodał, że: skutki działania NZS-u wykraczają poza czas jego legalnej działalności. To przede wszystkim wkład w budowę samorządności na wyższych uczelniach. Postulaty Niezależnego Zrzeszenia Studentów z tamtego czasu znalazły swe odbicie w ustawie o szkolnictwie wyższym, która dawała środowisku akademickiemu możliwość wyboru rektorów. Mimo, że ta ustawa została uchwalona już po wprowadzeniu stanu wojennego, to niektórych postulatów NZS nie można z niej było usunąć.

Trudno znaleźć po 1989 roku instytucję, w której tworzenie nie byli zaangażowani działacze Niezależnego Zrzeszenia Studentów. (...) Ten wkład w życie społeczne i polityczne, po czterdziestu latach okazał się trwały – podsumował swoją wypowiedź dr Jarosław Szarek.

Redaktor naukowy dziennika Jadwigi Kowalczyk, dr Sebastian Pilarski, zaprezentował powstałą na jego podstawie książkę: *To wydawnictwo uzupełnia stan wiedzy na temat strajku łódzkiego i NZS. Jej szczególne znaczenie wypływa z tego, że autorką jest osoba, która brała udział w strajku. Pani Jadwiga Kowalczyk strajkowała na akademii Medycznej w Łodzi. Była wówczas studentką czwartego roku Wydziału Lekarskiego. Mając zacięcie publicystyczne na bieżąco robiła notatki. Wiosną 1981 r. postanowiła przekształcić te notatki w zwartą pracę i to właśnie wtedy powstał ten tekst, który dziś prezentujemy. (...) Jadwiga Kowalczyk oddała doskonale atmosferę wydarzeń, które rozgrywały się wówczas na łódzkich uczelniach. Była, bez wątpienia, w te wydarzenia zaangażowana emocjonalnie, ale w sposób niezwykle uporządkowany, precyzyjny, metodyczny opisała tę rzeczywistość, której wówczas doświadczyła – podkreślił dr Sebastian Pilarski.*

Zwrócił również uwagę na społeczne wyrobienie strajkujących: *Kiedy rozpoczął się strajk także przyszli lekarze zdali ten tytułowy „egzamin studenta i obywatela”. Ten tytuł jest symboliczny, ale zarazem oddaje zawartość książki. Studenci, którzy zdecydowali się na udział w strajku, zdawali egzamin z tego w jaki sposób mają wejść w dorosłe życie. Zaangażowali się bez wątpienia w to, co działo się w Polsce po lecie 1980 r., a więc można powiedzieć, że skutecznie odrobili tę lekcję, która związana była z narodzinami Solidarności. Z publikacji wyłania się portret zbiorowy ówczesnej młodzieży. Zaskakujące jest w jak dojrzały sposób formułowała wtedy swoje oczekiwania wobec władz.*

Redaktor naukowy książki podkreślił współczesną rolę społeczną tego wydawnictwa: *Przyjęliśmy takie założenie wydawnicze, że każde nazwisko strajkującego wymienione we wspomnieniach zostanie zaopatrzone biogramem. Była to dobra decyzja, bo docierają do nas informacje, że dzisiaj ci studenci chętnie odszukują w książce siebie i swoich kolegów, a więc książka może odegrać istotną rolę w dzisiejszej integracji ówczesnych strajkowiczów.*

* * *

17 lutego 1981 r., w wyniku czterotygodniowego strajku studentów, władze PRL wydały zgodę na rejestrację Niezależnego Zrzeszenia Studentów, choć jego działalność rozpoczęła

się już jesienią 1980 r. Powstanie NSZZ „Solidarność” umożliwiło aktywizację młodego pokolenia Polaków, które zaczęło zmierzać m.in. do utworzenia organizacji będącej autentyczną reprezentacją młodzieży akademickiej. To właśnie NZS stało się dla wielu studiujących wówczas osób nadzieją na doprowadzenie do oczekiwanych zmian na uczelniach. Dla studentów był to ważny aspekt walki o wolną Polskę.

Wydawnictwo przygotowane przez Oddział IPN w Łodzi *Egzamin studenta i obywatela. Rzecz o strajku studentów łódzkich w 1981 r.* jest relacją uczestniczki strajku, która drobiazgowo opisała atmosferę wydarzeń rozgrywających się w styczniu i lutym 1981 r. Wspomnienia, będące cennym źródłem historycznym, są uzupełnione bogatym materiałem ilustracyjnym, w większości dotąd niepublikowanym, oraz biogramami uczestników protestu.

A jakie są okruchy prawdy rozsypane na długiej, czterotygodniowej drodze łódzkiego, a następnie ogólnopolskiego strajku studenckiego? Kto je pozbiera, aby powstał prawdziwy obraz wydarzeń stycznia i lutego 1981 r.? (...)

Wszak nie można tylko korzystać z dorobku polskiej historii i literatury, ale trzeba w miarę swoich możliwości coś do tego narodowego skarbcza wносить, nie pragnąc sławy dla swego nazwiska, a jedynie utrwalenia historycznych wydarzeń i ich powszechnej znajomości, aby każdy Polak znał swój rodowód – napisała Jadwiga Kowalczyk w 1981 r. w przedmowie do swojego dziennika.

Strajkowa „bramka” w trakcie pracy (AIPN)

„Plakaciarnia” (AIPN)

Spotkanie strajkujących studentów z władzami uczelni w gmachu Wydziału Farmacji (AIPN)

Negocjacje studentów z władzami Łodzi. W środku prezydent Józef Niewiadomski (AIPN)

Podpisanie porozumienia z delegacją Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej (AIPN)

* * *

Niezależne Zrzeszenie Studentów rozpoczęło działalność na fali sierpniowych protestów robotniczych już jesienią 1980 r. Reżim komunistyczny wyraził jednak zgodę na istnienie niezależnej organizacji studenckiej dopiero w wyniku strajku zainicjowanego w Łodzi 21 stycznia 1981 r. przez studentów tamtejszego uniwersytetu. Łącznie w proteście wzięło udział ponad 10 tys. osób, a jego konsekwencją stała się 17 lutego zgoda komunistycznej władzy na rejestrację, wyrażona dzień później w Porozumieniu Łódzkim. Strajkujący formułowali żądania dotyczące nie tylko zapewnienia autonomii uczelni, ale również ograniczenia cenzury, zaprzestania represji wobec opozycji, ukarania winnych masakry na Wybrzeżu w 1970 r. oraz odpowiedzialnych za represje wobec robotników protestujących w 1976 r. Wśród najważniejszych postanowień znalazła się zgoda na istnienie Niezależnego Zrzeszenia Studentów, co stanowiło zwieńczenie kilkumiesięcznych starań. Te działania studentów były istotnym wkładem w walkę o niepodległość Polski odzyskaną dziesięć lat później.

Jadwiga Kowalczyk

**EGZAMIN
STUDENTA
I OBYWATELA**

Rzecz o strajku
studentów łódzkich
w 1981 r.

[Jadwiga Kowalczyk, Egzamin studenta i obywatela. Rzecz o strajku studentów łódzkich w 1981 r., red. naukowa, wstęp, opracowanie, wybór zdjęć i koncepcja wydawnictwa Sebastian Pilarski, Łódź-Warszawa 2020, 360 s., ISBN 978-83-8229-013-4](#)

Publikacja jest relacją ze strajku studenckiego w Łodzi, zorganizowanego w styczniu i lutym 1981 r. Jadwiga Kowalczyk, wówczas studentka czwartego roku Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej, opisuje rzeczywistość, której doświadczali studenci tej uczelni. Jest to tym bardziej cenne, że dotychczas w większym stopniu uwaga badaczy skupiała się na protestach organizowanych na Uniwersytecie Łódzkim. Strajk studencki w Łodzi, zorganizowany w styczniu i lutym 1981 r., doczekał się bogatej literatury przedmiotu. Zainteresowanie tym wydarzeniem jest naturalne, jeśli weźmiemy pod uwagę okoliczność, że Łódź stała się centrum akcji protestacyjnej, skupiając uwagę całej społeczności akademickiej w Polsce.

Istotnym uzupełnieniem prowadzonych dotychczas badań są wspomnienia Jadwigi Kowalczyk, które stanowią istotne uzupełnienie stanu wiedzy o rozgrywających się wówczas wydarzeniach. Autorka, będąc studentką czwartego roku Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej, koncentruje się na opisie rzeczywistości, której doświadczali studenci tej uczelni. Jest to tym bardziej cenne, że dotychczas w znacznie większym stopniu uwaga badaczy skupiała się na protestach organizowanych przez młodzież akademicką z Uniwersytetu Łódzkiego. Prezentowane wydawnictwo jest portretem pokolenia kształcącego się na początku ostatniej dekady PRL, zdającego egzamin „studenta i obywatela” w okresie szesnastu miesięcy legalnego funkcjonowania NSZZ „Solidarność”. Czytając zapiski Kowalczyk, namacalnie odczuwamy szarżyznę lat osiemdziesiątych, przenosimy się w miejsca przez nią opisywane i chłoniemy atmosferę studenckiego protestu.

2021. Fot. Sławek
Kasper (IPN)